

ประโยค ป.ธ.๕
แปล มครเป็นไทย
สอบ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๑

๑. ยมฺปนฏฺจกนิปาเต คจฺจมาลชาตกาวณณนํยํ สพฺเพ มาสสุส จ ทิวเส
อุโปสถํ อุปวสนตฺติ วุตฺตํ ตํ พุทฺธกาลโต อณฺณถา ลหฺรฺอุโปสถํ สนฺธาย ฯ ตทา กิร อนสน-
สงฺขาโต อุปวาโสเยว อุโปสโกติ วุจฺจติ น อฏฺฐจํ ฯ ตณฺหิ พุทฺธรูปาเทเยว ลพฺภติ ฯ

ตณฺหิ กายณฺจ อมาวาสี อฏฺฐมี เอกาทสฺสีติ สุกฺกปฏฺเช ตีณิ ตถา กณฺหปฏฺเชปิ
ตีณฺวาติ มาสสุส จ อุโปสถทิวสานิติ วุตฺตํ ฯ เวสฺสสนฺตรชาตกาวณณนํยมฺปิ อิมเมว
สนฺธาย มาสสุส จกฺขตฺตุนฺติ วุตฺตํ ฯ เอตถ จ อมาวาสีติ เอเตน ปุณฺณมีปิ คหิตา ฯ
สคฺคกณฺหฏฺฐิกายนฺตุ กาทฺปฏฺกษสมฺภูตา ปณฺณรสี ปน อมาวาสี อมาวาสีติปิ วุจฺจเต ฯ
อมา สห วสนฺติ รวิจฺนฺหา ยสฺสํ ติถิยํ सा อมาวาสี อมาวาสี จ ทิฆํ กตฺวา ฯ อมา-
สทฺโท สทฺโถ อพฺยยนฺติ วุตฺตํ ฯ

อิติ ปณฺจมีอาทโย มาสสุส อฏฺฐ ทิวสา ปกฺติอุโปสถสุส เตสฺมาทือนตฺถุตา
จ จตฺตตฺถิณฺฏฺฐีอาทโย เอกาทส ปฏฺฐาครุโปสถสุส สกลาปิ วสุลิกมาสา
ปาฏิหาริยฺอุปสถสุส กาโลติ นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ ฯ เกจิ ตฺถ ยตฺถ กตฺถจิ ทิวเส
อุโปสถํ กาทํ วฏฺฐตฺติ วทนฺติ ฯ ตทฺยตฺตํ นิยมสฺส นีรตฺถกตฺตาปตฺติโต ฯ เอวณฺหิ
สติ จาตฺตทฺทสฺสีอาทิ นิยม นีรตฺถโก ลียา น เจส นีรตฺถโก ฯ เตน อุตฺตราวิมาน-
วณฺณนํยํ เยสุ ทิวเสสุ ตํ รกฺขิตพฺพํ ยาหิสํ ยถา รกฺขิตพฺพํ ตํ ทสฺเสนฺติ
จาตฺตทฺทลีนฺติอาทิมหาติ เอวมสฺส นิยมิตฺติวเสสฺสว กตฺตพฺพตา ทสฺสีตา

๒. ยสุมา ปน ตัมเวรโต วิจารณ์ วิรติ ปธานา โหติ ตสฺมา สพฺพตฺถ เวรมณี
นาม วิรตีติ วุตฺตา ฯ เจตนาปิ ปน เวรมณี นาม ฯ เตเนว สมฺมาทิฏฺฐิสุตฺตวณฺณนาทีสุ
เอเตสุปิ ปฏิปาทิยา สตฺต เจตนาปิ วณฺณนฺติ วิรติโยปีติ วุตฺตํ ฯ

เอตฺถาห นนุ วิรตีติ อิมินา ตัมเวรมณี วุตฺตา กิमतํ อารตีติ วุตฺตนฺติ ฯ
จิตฺตสฺส ปาเป อนภิรติยา ทสฺสนตฺถํ ฯ เตนฺนฺจกถายํ อารตี นาม ปาเป
อาทีนวทสฺสีโน มนฺสาเอว อนภิรตีติ วุตฺตํ ฯ ปาปารมณฺวเสน จิตฺตูปาทมตฺตมปิ
หิ พหุการํ โหติ ฯ เตเนว ภควา มหาจุหนฺตเถรสฺส ฐมฺมํ เทสฺนโต อธิ โข ปน โว
จุหนฺท สลฺเลโข กรณียो ฯ ปเร วิหีสกา ภวิสฺสนฺติ มยเมตฺถ อวิหีสกา ภวิสฺสามาติ
สลฺเลโข กรณียो ฯ ปเร ปาณาติปาตี ภวิสฺสนฺติ มยเมตฺถ ปาณาติปาตา ปฏิวิรตา
ภวิสฺสามาติ สลฺเลโข กรณียติ เอวมาทีหิ จตฺจุจตฺตาฬีสาย อากาเรหิ สลฺเลขํ ทสฺเสตฺวา
ปฺน ตสฺมี สลฺเลเช จิตฺตูปาทสสาปิ พหุการตฺถํ ทสฺสเนโต จิตฺตูปาทมปิโซ อหํ จุหนฺท
กุสเลสุ ฐมฺเมสุ พหุการํ วทามิ โก ปน วาโท กาเยน วาจาเยน อหฺมวชิยนาสฺ ฯ ตสฺมาติห
จุหนฺท ปเร วิหีสกา ภวิสฺสนฺติ มยเมตฺถ อวิหีสกา ภวิสฺสามาติ จิตฺตํ อุปฺปาเทตฺตพฺพํ ฯ
ปเร ปาณาติปาตี ภวิสฺสนฺติ มยเมตฺถ ปาณาติปาตา ปฏิวิรตา ภวิสฺสามาติ จิตฺตํ
อุปฺปาเทตฺตพฺพนฺติอาทิมาห ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๕

แปล มคธเป็นไทย

๑. ส่วนคำใดที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ ในอรรถกถาคังคมาลชาดกในกัณฐกนิบาตว่า* (บุตรและทาสก็ดี ชนผู้เป็นบริวารก็ดี ของเศรษฐีนั้นโดยที่สุดแม้คนเลี้ยงโคในเรือนนั้น) ทั้งหมด ย่อมเข้าจำอุโบสถเดือนละ ๖ วัน คำนั้น ท่านกล่าวหมายเอาอุโบสถที่ได้โดยกาลอื่นจากพุทฺธกาล ๑ ทราบว่าในครั้งนั้น การเข้าจำ กล่าวคือการไม่รับประทานอาหารนั้นแล เรียกว่า อุโบสถ หาใช้องค์ ๘ ไม่ ๑ ความจริง องค์ ๘ นั้น ได้ในพุทฺธรูปาทกาลเท่านั้น ๑

ส่วนในกัณฐกนิบาตชาดกนั้น พระกัณฐกจารย์กล่าวไว้ว่า เดือนหนึ่งมีวันอุโบสถ ๖ วัน คือ ในสุกกปัฏ (ข้างขึ้น) ๓ วันคือวันอมาวาสี วันอัฐมี วันเอกาทสี แม้ในกัณ्हปัฏ (ข้างแรม) ก็มี ๓ วัน เหมือนกัน ๑

แม้ในอรรถกถาเวสสันดรชาดก พระอรรถกถาจารย์ก็หมายเอาวันอุโบสถนอกพุทฺธกาลนั้นแล กล่าวไว้ว่า^๒ (พระมหาสัตรี ทรงประทับอยู่บนคอช้าง ตัวประเสริฐที่ประดับแล้ว เสด็จตรวจดูโรงงาน ๖ แห่ง) เดือนละ ๖ ครั้ง

ก็ในกัณฐกนิบาตชาดกนี้ แม้ปุณณมี ท่านก็ระบุไว้แล้วด้วยบทว่า อมาวาสีนี้ ๑

ส่วนในกัณฐกนิบาตชาดก พระกัณฐกจารย์กล่าวว่า ก็ วันแรม ๑๕ ค่ำ ที่เป็นกาฬปัฏ ท่านเรียกว่า อมาวาสี บ้าง ว่า อมาวาสีบ้าง ๑ พระอาทิตย์และพระจันทร์ ย่อมอยู่ร่วมกัน คือพร้อมกัน ในดิถีใด ดิถีนั้น ชื่อว่าอมาวาสี และที่ชื่อว่าอมาวาสี เพราะทำที่ชะ ๑ อมา คัพท มี ความหมายเท่ากับ สห คัพท เป็นอภัยยะ ๑

*ตสฺส ปุตฺตทาโรปี ปริชนปี อนตฺมโส ตสฺมี ชเรว จจฺปาลกาปี สพฺเพ มาสสฺส จ ทิวเส อุโปสฺถ อูปวสนฺติ ฯ (อรรถกถาคังคมาลชาดก)

^๒มหาสตุโต เอกมาสสฺส จกฺขตฺตํ อลงฺกตฺตติฏฺเฐน วรคโต จ ทานสาลาโย โอโลเกสิ ฯ (อรรถกถาเวสสันดรชาดก)

บัณฑิตพึงถึงความตกลงใจในกาลแห่งอุโบสถนี้ว่า เดือนละ ๘ วัน มีวัน ๕ คำ เป็นต้น จัดเป็นกาลแห่งปกติอุโบสถ และ ๑๑ วัน มีวัน ๔ คำ และวัน ๖ คำ เป็นต้น ซึ่งเป็นวันแรกและวันสุดท้ายของทั้ง ๘ วัน นั้นจัดเป็นกาลแห่งปฐกฐาอุโบสถ เดือนในฤดูฝนแม้ทั้งสิ้น จัดเป็นกาลแห่งปาฏิหาริย์อุโบสถ ด้วยประการฉะนี้

ส่วนอาจารย์บางพวกกล่าวว่า จะกระทำอุโบสถในวันใดวันหนึ่ง ก็ควร ฯ คำนั้นไม่ถูกต้อง เพราะวันอุโบสถที่กำหนดไว้ก็จะถึงความเป็นวันที่ไร้ประโยชน์ ฯ ด้วยว่า เมื่อเป็นเช่นนั้น วันอุโบสถที่กำหนดไว้ เช่นว่า วันที่ ๑๔ คำ ก็จะเป็นวันที่ไร้ประโยชน์ แต่วันอุโบสถที่กำหนดไว้นั้น หากเป็นวันที่ไร้ประโยชน์ไม่ ฯ ด้วยเหตุนั้น ในอรรถกถาอุตตราวิมาน พระอรรถกถาจารย์จึงได้แสดงข้อที่อุโบสถกรรมนั้นเป็นกิจที่บุคคลพึงทำในวันที่กำหนดไว้เท่านั้นอย่างนี้ว่า อุโบสถกรรมนั้น อันบุคคลควรรักษาในวันเหล่าใด อุโบสถกรรม เช่นใดอันบุคคลควรรักษา โดยประการใด นางอุตตราเมื่อจะแสดงวันนั้น อุโบสถกรรม เช่นนั้น และประการนั้น จึงกล่าวคำว่า **จาตุทฺหลี** เป็นต้น

๒ ก็เพราะเหตุที่วิรติเป็นประธานในการงดเว้นจากเวรนั้น ๆ ฉะนั้นเจตนา ที่ชื่อว่าเวรมณี ในสิกขาบททั้งปวง พระผู้มีพระภาค จึงตรัสเรียกว่า วิรติ ฯ อนึ่ง แม้เจตนา ก็ชื่อว่าเวรมณี ฯ ด้วยเหตุนี้แหละ ในอรรถกถาสัมมาทิฏฐิสูตร เป็นต้น พระอรรถกถาจารย์จึงกล่าวไว้ว่า บรรดากรรมบทแม้ทั้ง ๑๐ ข้อนั้น ๗ ข้อ ตามลำดับ ย่อมควรทั้งเจตนา ทั้งวิรติ ฯ

อาจารย์ผู้โจทก์ กล่าวไว้ในมงคลข้อนี้ว่า เจตนาเครื่องเว้นจากเวรนั้น ๆ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วด้วยบทว่า วิรติ นี้ มิใช่หรือ ? เพื่อประโยชน์อะไร จึงตรัสว่า อารตีไว้เล่า ฯ อาจารย์ผู้เฉลย ตอบว่า ที่ตรัสว่า อารตี ไว้ ก็เพื่อแสดงความจริงที่ไม่ยินดีในบาป ฯ ด้วยเหตุนี้ พระอรรถกถาจารย์จึงกล่าวไว้ในอรรถกถาว่า ความไม่ยินดีด้วยใจนั้นแล ของผู้มีปกติเห็นโทษในบาป ชื่อว่า อารตี ฯ แท้จริง แม้เพียงจิตอุปบาทด้วยสามารถแห่งการงดจากบาป ก็จัดว่าเป็นอุปการะมาก ฯ เพราะเหตุนี้แหละ พระผู้มีพระภาค เมื่อจะทรงแสดงธรรมแก่พระมหาจุณฑเถระ จึงทรงแสดงสัลเลขปฏิบัติ โดยอาหาร ๔๔ อย่าง มีอาทิอย่างนี้ว่า ดูก่อนจุณฑะ ก็ ธรรมอันเป็นเครื่องขัดเกลา ในพระธรรมวินัยนี้แลอันเธอทั้งหลายควรทำ เธอทั้งหลาย ควรกระทำธรรมอันเป็นเครื่องขัดเกลาว่า ชนเหล่าอื่น จัก

เป็นผู้เบียดเบียนกัน เราทั้งหลายจักเป็นผู้ไม่เบียดเบียนกัน ในเพราะเรื่องนี้ เธอทั้งหลาย ควรกระทำอันธรรมอันเป็นเครื่องขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่น จักเป็นผู้มักฆ่าสัตว์ เราทั้งหลาย จักเป็นผู้เว้นขาดแล้วจากการฆ่าสัตว์ ในเพราะเรื่องนี้ ดังนี้แล้ว เมื่อจะทรงแสดงว่า จิตตูปบาทในธรรมเป็นเครื่องขัดเกลานั้น (ยัง) มีอุปการะมากอีก จึงตรัสคำ เป็นต้นว่า จุนทะ เรากล่าวแม้จิตตูปบาทแล้วมีอุปการะมาก ในกุศลธรรมทั้งหลายจะปวยกล่าวไป ไย ในเพราะการกระทำเนื่อง ๆ ด้วยกาย ด้วยวาจาเล่า จุนทะเพราะเหตุนั้น ในเรื่องนี้ เธอทั้งหลาย พึงให้จิตเกิดขึ้นว่า ชนเหล่าอื่น จักเป็นผู้เบียดเบียนกัน เราทั้งหลาย จักเป็นผู้ไม่เบียดเบียนกันในเพราะเรื่องนี้ ฯ เธอทั้งหลาย พึงให้จิตเกิดขึ้นว่า ชนเหล่าอื่น จักเป็นผู้มักฆ่าสัตว์ เราทั้งหลายจักเป็นผู้เว้นขาดแล้วจากการฆ่าสัตว์ในเพราะเรื่องนี้ ดังนี้ เป็นต้น ฯ